

WPROWADZENIE

DARIUSZ NIEDŹWIEDZKI

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

JACEK SCHMIDT

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Zeszyt, który oddajemy do rąk czytelników, w całości poświęcony jest kwestiom związanym ze zjawiskiem imigracji w Polsce i w Europie. Zawarte w nim teksty są pokłosiem prac prowadzonych w ramach realizacji trzyletniego (2013–2016) projektu badawczo-rozwojowego *Spoleczno-kulturowa identyfikacja cudzoziemców*, finansowanego przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju. Autorem i wykonawcą projektu było konsorcjum naukowo-informatyczne, na którego czele stał Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, reprezentowany przez Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej. Odpowiedzialność za stronę informatyczną spoczęła na partnerze w konsorcjum – firmie MEDCORE. Funkcję kierownika projektu i przewodniczącego komitetu sterującego konsorcjum pełnił Jacek Schmidt. W kilkudziesięcioosobowym zespole projektowym znaleźli się, obok badaczy poznańskich, uznani naukowcy z innych ośrodków akademickich w Polsce, głównie Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Uniwersytetu Warszawskiego. Reprezentowali oni kilka dyscyplin naukowych: etnologię / antropologię kulturową, socjologię, historię i politologię, a w ich obrębie szereg dziedzin i specjalizacji (wschodoznawstwo, orientalistyka, europeistyka, afrykanistyka). W większości przypadków badacze ci łączą zainteresowania życiem społecznym i kulturą w krajach pochodzenia migrantów przybywających do Polski ze studiami nad ich funkcjonowaniem w uwarunkowaniach społeczeństwa przyjmującego. Gestorem w projekcie była Straż Graniczna RP, a konkretnie jej pion szkoleniowy (Centralny Ośrodek Szkolenia Straży Granicznej w Koszalinie), dla

którego opracowano system nowoczesnych szkoleń w wersji elektronicznej i podręcznikowej¹. Ten wielowątkowy program edukacyjny ma służyć przyswajaniu wiedzy i umiejętności w zakresie problematyki społeczno-kulturowej związanej z przybywaniem do Polski imigrantów i zamieszkiwaniem w niej cudzoziemców. Jednocześnie celem programu ma być kształtowanie u osób szkolonych określonych postaw, wyrażających się w ich postępowaniu lub zachowaniu wobec określonych zjawisk, zdarzeń i/lub określonym stosunku do ludzi wywodzących się z innej kultury. W skład pakietu edukacyjnego wchodzi projekty szkoleniowe, algorytmy identyfikacyjno-komunikacyjne, zestawy zaleceń metodycznych dla edukatorów, testy weryfikujące wiedzę, dezyderaty na temat kompleksowego kształcenia osób odpowiedzialnych za kontakt z cudzoziemcami w obszarze kompetencji społeczno-kulturowych, zestawy alternatywnych scenariuszy do optymalnego korzystania z przedłożonych materiałów etc.

Każdy z szesnastu projektów szkoleniowych, które złożyły się na program edukacyjny, zawiera od kilku do kilkunastu jednostek szkoleniowych. Na treść każdej, przewidzianej do realizacji w ciągu 45 minut, jednostki szkoleniowej składają się: wykład, zestawy ćwiczeniowe i pytania aktywizujące, którym zawsze towarzyszy prezentacja multimedialna, finalne rekapitulacje. Generalnie można mówić o kilku kluczach uporządkowania treści tych projektów. Po pierwsze, mamy do czynienia z projektami, które koncentrują się na grupach imigranckich uporządkowanych według klucza etnicznego, narodowego lub wyznaniowego. Przy tym zazwyczaj w poszczególnych projektach mamy do czynienia z ujęciem problemowym poruszanych zagadnień, odnoszących się bądź do bagażu kulturowego imigrantów, bądź do efektów ich relacji z grupą przyjmującą. Po drugie, kilka projektów zawiera analizę porównawczą dotyczącą poszczególnych wymiarów kulturowych, zazwyczaj w ramach zróżnicowania regionalnego, np. wybranych krajów Azji. Po trzecie, niektóre z projektów ogniskują się na danych faktograficznych i statystycznych, zarówno kulturowych, jak i ekonomicznych, polityczno-administracyjnych czy prawnych. Wreszcie po czwarte, w ofercie edukacyjnej znalazł się projekt teoretyczny, poświęcony kwestiom społeczno-kulturowych i psychologicznych uwarunkowań kontaktu z cudzoziemcami.

Teksty przedłożone w zeszycie stanowią zaledwie próbkę efektów przedmiotowego projektu. Z obszerną informacją o innych rezultatach prac projektowych można zapoznać się w tekście autorstwa Jacka Schmidta, który przybliży zawartość elektronicznego repozytorium projektowego w części zawierającej

---

¹ J. Schmidt, D. Niedźwiedzki (red.) (2016), *Społeczno-kulturowa identyfikacja cudzoziemców. Projekty szkoleniowe*, Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, ss. 740.

wiedzę naukową i ekspercką. Repozytorium to, a konkretnie moduł wiedzy o nazwie Interaktywna Mapa Cudzoziemców, jest już dostępne w przestrzeni internetowej. Autorzy projektu zakładają, że będzie ono użytecznym narzędziem pracy zarówno dla środowiska badaczy imigracji w Polsce, jak i dla instytucji oraz osób odpowiedzialnych za szeroko rozumiany kontakt z cudzoziemcami.

Z kolei Dariusz Niedźwiedzki w swoich rozważaniach dotyka istoty praktycznego uzasadnienia prac wykonanych w trakcie realizacji wspomnianego projektu badawczego. Stara się pokazać wagę kształcenia i doszkalania osób, które pełnią rolę tzw. *front line officers*, odpowiedzialnych za kontakty, w tym szczególnie ważne pierwsze interakcje z imigrantami w kraju przyjmującym. Z jednej strony są oni wykonawcami polityki imigracyjnej, z drugiej – istotnymi kreatorami postaw i opinii imigrantów na temat miejsca ich emigracji.

Kolejne dwa artykuły dotyczą założeń i realizacji polityki migracyjnej na poziomie państwowym. Sławomir Łodziński i Marek Szonert charakteryzują polską politykę migracyjną, wskazując przy tym na najistotniejsze zmiany, jakie się w niej dokonały w ostatnich latach. Starają się również ukazać jej podstawowe właściwości, w praktyce powodujące odmiennosc wobec form tego typu polityki w innych krajach europejskich. Podobną analizę w odniesieniu do brytyjskiej polityki przeprowadza w kolejnym artykule Karolina Czerska-Shaw. Przy tym tłem dla prowadzenia w Wielkiej Brytanii zmieniającej się polityki integracji imigrantów są zmiany w rozumieniu i traktowaniu zjawiska wielokulturowości.

Następne dwa artykuły dotyczą dwóch ważnych grup imigracyjnych w Europie, także w coraz większym stopniu obecnych w Polsce. Ryszard Vorbrich dokonuje analizy obecności w Europie ludności przybyłej z kontynentu afrykańskiego. Jego rozważania mają charakter z jednej strony diachroniczny: autor przedstawia krótko historie imigracji z Afryki do Europy, z drugiej analityczno-metodologiczny, dotyczący problemów, na które natrafia analiza naukowa tego zjawiska. Joanna Wardęga skupia swoją uwagę na chińskiej imigracji do Polski. Analizuje wielkość i specyfikę tego zjawiska oraz podobnie jak poprzedni autor wskazuje na pewne problemy analityczne, w szczególności w zakresie dostępu do wiarygodnych danych statystycznych wykorzystywanych w rozważaniach.

Trzy ostatnie teksty zamieszczone w tym zeszycie są pokłosiem ogólnopolskiej konferencji naukowej pt. *Imigracja i wielokulturowość w XXI wieku. Przypadek Polski*, przeprowadzonej w trakcie realizacji projektu badawczego. Została ona zorganizowana przez Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, w dniach 17 i 18 lutego 2016 r. Konferencja służyła podsumowaniu projektu badawczego, a zarazem stanowiła miejsce debaty z udziałem badaczy migracji, polityków, przedstawicieli samorządów, organizacji pozarządowych i innych podmiotów zaangażowanych w opracowy-

wanie i realizację krajowych i lokalnych form polityki migracyjno-integracyjnej w Polsce i innych państwach europejskich, a także w innych częściach świata.

W pierwszym z pokonferencyjnych artykułów przedmiotem zainteresowania Karoliny Sydow jest publiczna reakcja na wzrastającą obecność imigrantów w Poznaniu. Obok prezentacji podejmowanych działań na rzecz przybyszy na szczególną uwagę w tym artykule zasługuje analiza dyskursu radnych miejskich dotycząca zjawiska migracji. Magdalena Ziółek-Skrzypczak w swoim artykule przeprowadziła analizę szans i wyzwań związanych z integracją instytucji działających na rzecz imigrantów, oczywiście w perspektywie poprawy efektywności ich funkcjonowania. Prowadzone rozważania opiera na empirycznym przykładzie zmian zachodzących w instytucjonalnej przestrzeni Monachium. Postawy białostockich studentów wobec obecności muzułmanów w przestrzeni publicznej są tematem kolejnego artykułu. Jego autorka, Maja Biernacka, analizuje w szczególności kwestie przyzwolenia dla tradycyjnego ubioru muzułmanów oraz promocji kultury opartej na religii islamskiej.